
Till Ålands lagting

Utkast 20.1.2012

Elmarknadslagen

Huvudsakligt innehåll

Landskapsregeringen föreslår att EG:s elmarknadsdirektiv genomförs i landskapet. En effektiv rättslig och funktionell åtskillnad ska göras mellan nätverksamhet samt produktions- och leveransverksamheter. En eller flera juridiska eller fysiska personer får inte samtidigt utöva effektiv kontroll över både produktions- och nätverksamhetsföretag. Av regelverket ska således förstås var stamnätet slutar och var början finns för nätverk som distribuerar el direkt till kunder.

INNEHÅLL	
Huvudsakligt innehåll	1
Allmän motivering	3
1. Bakgrund	3
2. Lagstiftningsbehörighet.....	3
3. Överväganden	4
4. Förslag	4
5. Förslagets verkningar	4
Detaljmotivering	4
Ändring av ellagen för landskapet Åland	4
Lagtext.....	6
L A N D S K A P S L A G om ändring av ellagen för landskapet Åland.....	6
Bilaga – utkast till ändrad LF om elmarknaden.....	9
Parallelltexter	10

Allmän motivering

1. Bakgrund

I ellagen (1982:38) för landskapet Åland finns grundläggande bestämmelser för en effektivt fungerande elmarknad. I lagen finns bestämmelser om produktion, överföring, distribution och användning av elektricitet samt bestämmelser om elmateriel och elanläggningar. Med stöd av ellagen har antagits landskapsförordningen (1999:65) om elmarknaden, med bestämmelser bl.a. om tillstånd för att utöva nätverksverksamhet (elnätstillstånd) samt med bestämmelser om krav på mätning och rapportering från distributionsföretag till stamnäts- och balansansvarig samt bestämmelser om försäljningsvillkor.

EG-direktivet 2009/72/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG, nedan kallat *elmarknadsdirektivet*, trädde i kraft i september 2009. I direktivet finns huvudsakligen bestämmelser om produktion, överföring, distribution och leverans av el, samt om främjande av konkurrens och konsumentskydd. Där konstateras att en trygg elförsörjning är av avgörande betydelse för samhällsutvecklingen i Europa, för genomförandet av en hållbar klimatförändringspolitik samt för främjandet av konkurrenskraften på den inre marknaden. Ett medel att för att nå detta är att söka begränsa riskerna för illojal konkurrens och därmed risker för diskriminering av verksamheter. Ett sätt att göra detta är att säkerställa en effektiv rättslig och funktionell åtskillnad mellan nätverksamhet och produktions- och leveransverksamheter. Med ett krav på åtskilt ägande får inte en eller flera juridiska eller fysiska personer samtidigt utöva effektiv kontroll över både produktions- och nätverksamhetsföretag. Med kontroll avses härvid ett avgörande inflytande oavsett om det utövas genom ägande, avtal eller på annat sätt. Enligt direktivet ska för genomförande nödvändiga bestämmelser ha satts i kraft senast den 3 mars 2011. Till landskapsregeringen har kommit en formell underrättelse från kommissionen om försenad implementering av elmarknadsdirektivet. Kommissionen har av landskapet upplysts om att ärendet bereds samt att direktivet avses vara genomfört inom november 2012.

2. Lagstiftningsbehörighet

Bestämmelserna i ellagen hör huvudsakligen till området för näringsverksamhet, som enligt 17 § 22 punkten självstyrelselagen hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Till rikets behörighet hör bl.a. främjande av konkurrens, konsumentskydd, utrikeshandel, standardisering och skadestånd som avses i 27 § 10, 12, 19 och 41 punkterna självstyrelselagen. Rikets elmarknadslag (FFS 386/1995) är i vissa delar gällande i landskapet, vilket landskapsregeringen konstaterade redan i en framställning till lagtinget år 2005 (Fr 16/2004-2005). År 1999 fogades således ett 6a kap. till rikets elmarknadslag (FFS 386/1995) i vilket ingick konsumentskydds-, avtals- och köprättsregler vilka hör till rikets lagstiftningsbehörighet.

I 1 kap. 4 § konsumentskyddslagen (FFS 38/1978) definieras begreppet konsument som ”en fysisk person som skaffar en konsumtionsnyttighet huvudsakligen för annat ändamål än den näringsverksamhet som han idkar”. Då konsumentskyddslagen inte omfattar elektricitet så infördes tvingande konsumentskyddsbestämmelser i 6a kap. elmarknadslagen. Då syftet uttryckligen var konsumentskydd ansågs dessa bestämmelser helt röra rikets lagstiftningsbehörighet, kapitlets bestämmelser om allmänna avtals- och köprättsbestämmelser hör också till rikets lagstiftningsbehörighet. Sedan år 1999 kan dock ändringar ha gjorts i kapitlet som inte endast kunnat motiveras med konsumentskyddsaspekter.

3. Överväganden

I landskapets ellagstiftning regleras inte entydigt var gränsen går mellan å ena sidan stamnät och å andra sidan nätverk som distribuerar el direkt till kunder. I elmarknadsdirektivet förutsätts att samma aktörer inte samtidigt ska kunna ha kontroll över stamnät och verksamheter som innefattar produktion och leverans av el. Detta anses främja konkurrens såväl som tydlighet för landskap, marknadsaktörer och kunder.

I enlighet med artikel 35.1 i elmarknadsdirektivet ska varje medlemsstat utse en tillsynsmyndighet på nationell nivå. Enligt artikel 35.4 ska medlemsstaterna garantera myndighetens oberoende och säkerställa att den utövar sina befogenheter opartiskt och transparent. Tillsynsmyndigheten ska vid utförande av uppgifter enligt elmarknadsdirektivet vara ett eget juridiskt subjekt som är funktionellt oberoende av andra offentliga och privata organ. I myndighetsutövningen ska personal och myndighetsledning agera oberoende av marknadsintressen, utan direkta anvisningar från regering eller något annat offentligt eller privat organ. Samtidigt bör tillsynsmyndigheten när det är ändamålsenligt samarbeta med andra myndigheter och inom ramarna för sitt uppdrag vid sidan av egentlig myndighetsutövning följa landskapsregeringens och lagtingets riktlinjer. Tillsynsmyndigheten huvuduppgifter kan sammanfattas så att den ska

- certifiera och godkänna stamnätsinnehavare,
- ha tillsyn över ägandefrågor och analysera elmarknadens utveckling,
- ha tillsyn över om anslutnings- och nätavgifter för el är skäliga,
- ha tillsyn över kvaliteten i elnäten,
- ge information som stärker kundernas ställning,
- vid behov föreslå lagändringar eller andra ändamålsenliga åtgärder samt
- samarbeta med åländska och andra myndigheter.

Som konstaterats ovan ska enligt elmarknadsdirektivet en tillsynsmyndighet ska vara ett eget juridiskt subjekt, funktionellt oberoende av andra offentliga och privata organ. I riket och Sverige är tillsynsmyndigheterna *Energimarknadsverket* (www.energiarknadsverket.fi) inom Finlands arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde respektive *Energimarknadsinspektionen* (www.ei.se) inom Sveriges näringsdepartementets förvaltningsområde.

4. Förslag

Landskapsregeringen föreslår att ellagstiftningen ändras så att elmarknadsdirektivet genomförs i landskapet, samt så att landskapets terminologi över vad som är elmateriel och elanläggningar fortsatt ska vara i samklang med riket och EU.

5. Förslagets verkningar

Förslaget har inga organisatoriska följder för landskapet. För att genomföra direktivets krav på åtskillnad av kontroll över verksamheter är avsikten att landskapet helt ska överta ägandet i Kraftnät Åland Ab, varvid en kostnad uppstår för att lösa ut de dryga femtio procent av ägandet som nu finns i andra händer. Förslaget saknar direkta följder för miljö och jämställdhet.

Detaljmotivering

Ändring av ellagen för landskapet Åland

Lagens namn. Landskapsregeringen föreslår att lagens namn ändras att innehålla begreppet elmarknad, då där i huvudsak finns bestämmelser som

rör en fungerande elmarknad i landskapet. Detta återspeglas dessutom i att den förordning som är antagen med stöd av lagen heter landskapsförordningen om *elmarknaden*.

2 §. Med ändringen i punkt 6b klargörs att den som har systemansvar för stamnätet också har ansvaret för att använda den balanskraft som fordras för att skapa jämvikt mellan eltillförsel och -leverans.

I enlighet med 12 § landskapsförordningen om elmarknaden är Kraftnät Åland Ab systemansvarig för stamnätet i landskapet, och avses fortsättningsvis vara det. I punkt 6c definieras vad stamnätet är. *Stamnät* är det samma som i direktivet benämns överföringssystem. Det är väsentligt med en tydlig sådan definition för att identifiera och avgränsa aktörernas olika ansvarsområden. Av definitionen följer bl.a. att alla 45 kilovoltsledningar hör till stamnätet. Endast Kraftnät Åland Ab kontrollerar i dag sådana ledningar. Som följd av denna definition och så länge endast Kraftnät Åland Ab har stamnätsansvar för nya ledningar med 45 kilovolt eller mer så kan endast de ha kontroll av sådana ledningar. I konsekvens med detta ändras också definitionen i 3a punkten så att distributionsnät är elnät med märkspänningen mindre än 45 kilovolt. Kraftnät Åland Ab ägs nu till knappt 47 procent av landskapsregeringen. Återstående dryga 53 procent av företaget kontrolleras direkt eller indirekt av kommunerna Mariehamn, Kumlinge, Sottunga och Föglö samt Ålands elandelslag, Mariehamns energi Ab och Ålands producentförbund. I syfte att åstadkomma ett sådant åtskilt ägande som elmarknadsdirektivet förutsätter har landskapsregeringen som ett första steg lämnat ett erbjudande till övriga ägare att lösa in deras ägarandelar.

2a §. Bestämmelser om åtskillnad av ägande finns särskilt i artikel 9 i elmarknadsdirektivet. Där stadgas bl.a. att ett företag som äger ett överföringssystem (stamnät) är systemansvarig för det och att samma fysiska eller juridiska person inte direkt eller får indirekt samtidigt utöva kontroll över företag som bedriver produktions- eller distributionsverksamhet. Med kontroll avses här utöver ägande också andra former av avgörande inflytande, exempelvis inflytande genom avtal eller befogenhet att utse ledamöter till styrelse, tillsynsorgan eller organ som juridiskt företräder ett företag.

Avseende begreppet "företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet" hänvisas uttryckligen till EG-direktivet 2009/73/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas. Begreppen "systemansvarig för överföringssystem" och "överföringssystem" är där desamma som i elmarknadsdirektivet.

14a §. Då förslaget stärker kundernas möjligheter till rationella val främjas en god konkurrens mellan marknadsaktörerna. Detta är till nytta såväl för samhället som för enskilda kunder. Bestämmelserna följer krav som formulerats i elmarknadsdirektivets artikel 9.

17 §. Utan andra ändringar i sak klargörs med ändringen av paragrafen rättigheter och skyldigheter för det organ som har ett systemansvar för stamnätet i landskapet.

17a, 20 och 20a §§. Utan andra ändringar i sak klargörs med ändringarna i dessa paragrafer att bestämmelserna avser den systemansvarige för stamnätet.

Lagtext

Landskapsregeringen föreslår att följande lag antas.

L A N D S K A P S L A G om ändring av ellagen för landskapet Åland

I enlighet med lagtingets beslut

ändras lagens namn, 2 § 2 och 8 punkten, 14a § 3 mom., 17, 17a, 20 och 20a §§ ellagen (1982:38) för landskapet Åland, varav 2 § 2 och 8 punkten sådana de lyder i landskapslagen 2011/10, 14a § 3 mom., 17, 20 och 20a §§ sådana de lyder i landskapslagen 1999/43 samt 2 § 3a punkten och 17a § sådana de lyder i landskapslagen 2006/76,

fogas till lagens 2 § en ny 9 punkt och till lagen en ny 2a § samt

ersätts i lagen ordet "landskapsstyrelsen" i olika böjningsformer med "landskapsregeringen" i motsvarande böjningsformer som följer:

L A N D S K A P S L A G om elmarknaden i landskapet Åland

2 §

I denna lag avses med:

2) *distributionsnät*, elnät med en märkspänning som är mindre än 45 kilovolt;

8) *balanskraft*, sådan el som den systemansvariga för stamnätet använder för att skapa jämvikt mellan en parts eltillförsel och elleverans samt

9) *stamnät* är ett för transport av el i landskapet inrättat nätverk, vars märkspänning är 45 kilovolt eller mer samt dithörande elstationer och elmateriel, inräknat elledningar som är under kontroll av den systemansvarige för stamnätet och vilka ansluter till distributionsnät i landskapet eller till ett elnät utanför landskapet.

2a §

I enlighet med bestämmelserna i EG-direktivet 2009/72/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG får inte en fysisk eller juridisk person genom ägande eller på annat sätt direkt eller indirekt utöva kontroll över beslut både i ett företag med systemansvar för stamnätet och i ett företag som bedriver produktions- eller leveransverksamhet av el i landskapet.

14a §

Minutförsäljarna ska på det sätt som landskapsregeringen bestämmer i faktureringen lämna sina kunder en specifikation över hur elpriset bildas, samt ska på en kunds begäran lämna samtliga uppgifter som en kund behöver för att sakligt kunna bedöma sin elförbrukning.

17 §

En av landskapsregeringen utsedd stamnätsinnehavare ska ha *systemansvaret för stamnätet*.

Med systemansvaret för stamnätet avses det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftssäkert så att balans inom hela

landskapet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion, införsel och förbrukning av el. Uppgiften ska utföras på ett ändamålsenligt och för parterna på elmarknaden icke-diskriminerande sätt. Till systemansvar för stamnätet hör att den stamnätsansvarige ska säkerställa att stamnätet, med beaktande av leveransutbyte med andra stamnät, inom överblickbar framtid uppfyller rimliga krav på tillförlitlighet och elförsörjningsbehov. Den systemansvarige för stamnätet ska dessutom tillse att ingen diskriminering sker mellan distributionsnätsinnehavare och anknutna företag samt

1) förse den systemansvarige för andra system med vilka systemet är sammanlänkat med tillräcklig information för att säker och effektiv drift, samordnad utveckling och driftskompatibilitet i det sammanlänkade systemet ska kunna säkerställas,

2) förse systemanvändarna med den information som behövs för att de ska kunna få effektivt tillträde till systemet samt

3) inkassera kapacitetsavgifter och betalningar inom ramen för kompensationsmekanismen mellan systemansvariga för överföringsnäten i enlighet med artikel 13 i förordning (EG) nr 714/2009, att bevilja och administrera tredje parts tillträde och ge motiverade förklaringar då sådant tillträde nekas, vilket ska övervakas av de nationella tillsynsmyndigheterna, varvid de systemansvariga för överföringssystemet, då de fullgör sina uppgifter enligt denna artikel, främst ska underlätta marknadsintegrationen.

Den systemansvarige för stamnätet får, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra elproducenter att mot marknadsmässig ersättning öka eller minska produktionen av el.

Om systemansvaret för stamnätet inte kan utövas genom i 3 mom. nämnda åtgärder får den systemansvariga, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra innehavare av elnätstillstånd att begränsa eller avbryta överföring av el till elanvändare. I den utsträckning systemansvaret medger ska begränsning och avbrytande av överföringen genomföras så rättvist som möjligt.

Närmare bestämmelser om systemansvaret för stamnätet och om den systemansvarigas befogenheter kan meddelas av landskapsregeringen.

17a §

Den systemansvarige för stamnätet får endast bedriva handel med eller produktion av el om syftet med verksamheten är att sköta uppgifter som omfattas av systemansvaret eller att skaffa förlustenergi för elnätet.

20 §

Den systemansvariga för stamnätet ska, i fråga om de tjänster som anknuter till systemansvaret, informera landskapsregeringen om gällande försäljnings- och anskaffningsvillkor samt grunderna för hur de fastställs liksom gällande försäljnings- och anskaffningspriser samt grunderna för hur de fastställs.

Även övrig information som landskapsregeringen anser sig behöva för att övervaka elmarknaden ska den systemansvariga för stamnätet tillställa landskapsregeringen.

20a §

En elproducent ska informera den systemansvariga för stamnätet om produktionskapacitet, årsproduktion samt planerad utbyggnad.

En distributionsnätsinnehavare ska informera den systemansvariga för stamnätet om framtida energi- och effektbehov samt utbyggnadsplaner.

Närmare bestämmelser om vilka uppgifter som ska lämnas till den systemansvariga för stamnätet kan meddelas i en förordning.

Denna lag träder i kraft den

Mariehamn den

L a n t r å d

Föredragande minister

Bilaga – utkast till ändrad LF om elmarknaden

LANDSKAPSFÖRORDNING om ändring av landskapsförordningen om elmarknaden

Med stöd av ... **ändras** 1 § 3 punkt, 12 § samt 20 § 1 mom. 2 punkt landskapsförordningen (1999:65) om elmarknaden, varav 20 § 1 mom. 2 punkt sådan den lyder i landskapsförordningen 2007/21 som följer:

1 §

I denna förordning avses med

3) *balansansvarig* en part på elmarknaden som, med balanskraft som den systemansvariga för stamnätet levererar, balanserar skillnaden mellan sin elproduktion och eltillförsel å den ena sidan samt sin elanvändning och sina elleveranser å den andra sidan, samt med

12 §

Systemansvarig för stamnätet i landskapet är *Kraftnät Åland Ab*.

20 §

Med de avvikelser som anges i detta kapitel skall följande riksförfattningar tillämpas i landskapet:

2) handels- och industriministeriets beslut om specificering av fakturor på elöverföring och elenergi (FFS 836/2000),

Denna förordning träder i kraft den

Parallelltexter

- Parallelltexter till landskapsregeringens lagförslag nr xx/2011-2012